

УДК 159.922.2:37.015.3

DOI <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2025-4-2>

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖСОБИСТІСНОЇ ДОВІРИ В СИСТЕМІ «ПСИХОТЕРАПЕВТ – КЛІЄНТ»

Бондаренко Наталія Петрівна,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології

Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»

ORCID ID: 0000-0001-8026-0168

У статті розглянуто психологічний феномен міжособистісної довіри та проаналізовано його специфіку в системі «психотерапевт – клієнт». Актуальність дослідження зумовлена тим, що ефективність психотерапевтичного процесу значною мірою залежить від здатності терапевта встановлювати міжособистісну довіру, що потребує високого рівня професійної свідомості, емпатії, емоційної стабільності й умінь створювати безпечний простір для клієнта, забезпечуючи відкритість, підтримку та глибоке залучення в терапевтичну роботу. Визначено, що міжособистісна довіра виконує ключову регулятивну функцію у взаємодії між людьми, забезпечуючи відкритість, зниження психологічних бар'єрів та створення передумов для формування конструктивних стосунків. З'ясовано, що формування довіри як психологічного стану зумовлене сукупністю чинників: особистісними переконаннями, емоційними реакціями, індивідуальним і спадковим досвідом, адаптивними можливостями та рівнем інтелектуального розвитку. Структуру міжособистісної довіри описано у трьох взаємопов'язаних аспектах – когнітивному, поведінковому й афективному. Встановлено, що в професійній діяльності психолога та психотерапевта довіра набуває особливої ваги, оскільки визначає готовність клієнта до саморозкриття, прийняття рекомендацій та взаємодії у потенційно ризикованих для нього ситуаціях. Показано, що автентичний терапевтичний контакт виступає базовою умовою ефективної психотерапії, сприяє переосмисленню досвіду й інтеграції нових смислів, формуванню особистісної та соціальної ідентичності клієнта. Окреслено чинники, що зумовлюють встановлення довірчої взаємодії: значущість розкритої клієнтом інформації, відчуття психологічної безпеки, емпатійність терапевта та відсутність маніпулятивного впливу. Особливу увагу приділено гештальт-терапевтичному підходу, в межах якого довіра постає передумовою автентичної зустрічі «тут і тепер» та центральним механізмом позитивних змін. Підкреслено, що недостатній рівень довіри може призвести до формальності терапевтичного процесу та зниження його ефективності.

Ключові слова: міжособистісна довіра, терапевтичний альянс, гештальт-терапія, емпатія, психологічна безпека, саморозкриття, професійна взаємодія, ефективність психотерапії.

Bondarenko Nataliia. Psychological Aspects of Interpersonal Trust in the Therapist–Client System

The article examines the psychological phenomenon of interpersonal trust and analyzes its specificity within the “psychotherapist–client” system. The relevance of the study has been determined by the fact that the effectiveness of the psychotherapeutic process largely depends on the therapist’s ability to establish interpersonal trust, which requires a high level of professional awareness, empathy, emotional stability, and the capacity to create a safe space for the client, ensuring openness, support, and deep engagement in therapy. It has been identified that interpersonal trust performs a key regulatory function in human interaction, facilitating openness, reducing psychological barriers, and creating conditions for constructive relationships. It has been clarified that the formation of trust as a psychological state is influenced by a combination of factors: personal beliefs, emotional reactions, individual and hereditary experience, adaptive capacities, and the level of intellectual development. The structure of interpersonal trust has been described in three interrelated aspects – cognitive, behavioral, and affective. It has been established that in the professional activity of psychologists and psychotherapists, trust acquires particular significance, as it determines the client’s readiness for self-disclosure, acceptance of recommendations, and engagement in potentially risky situations. It has been shown that authentic therapeutic contact serves as a fundamental condition for effective psychotherapy, promotes the reinterpretation of experience and integration of new meanings, and contributes to the formation of the client’s personal and social identity. The factors influencing the establishment of a trustful interaction have been outlined: the significance of the information disclosed by the client, the sense of psychological safety, therapist empathy, and the absence of manipulative influence. Special attention has been paid to the Gestalt

therapeutic approach, in which trust is considered a prerequisite for authentic “here-and-now” encounters and a central mechanism for positive change. It has been emphasized that an insufficient level of trust may lead to the formalization of the therapeutic process and reduce its effectiveness.

Key words: *interpersonal trust, therapeutic alliance, Gestalt therapy, empathy, psychological safety, self-disclosure, professional interaction, psychotherapy effectiveness.*

Вступ

У сучасній психологічній науці та практиці дедалі більше усвідомлюється, що ефективність психотерапевтичної допомоги визначається не лише професійною компетентністю психотерапевта, вибраною методикою чи техніками роботи. Провідні дослідження демонструють, що ключову роль у результативності терапевтичного процесу відіграє якість взаємодії між психотерапевтом і клієнтом, зокрема рівень міжособистісної довіри, яка формується в межах їхньої професійної взаємодії. Саме довіра забезпечує відкритість, емоційну безпеку та готовність клієнта досліджувати власні переживання, що робить її фундаментальним чинником позитивних змін у психотерапії.

Міжособистісна довіра виступає базовим компонентом терапевтичного альянсу, який у численних дослідженнях визначається одним із найпотужніших предикторів успішності лікування незалежно від психотерапевтичного напрямку. Наявність довіри сприяє формуванню атмосфери прийняття, підтримки та партнерської взаємодії, що дає клієнту змогу вільніше висловлювати труднощі, працювати з травматичним досвідом і брати участь у терапевтичному процесі на більш глибокому рівні. Водночас недостатній рівень довіри або її руйнування можуть суттєво ускладнювати процес психотерапії, знижувати мотивацію клієнта, спричиняти опір чи навіть припинення терапевтичних зустрічей.

Дослідження феномену міжособистісної довіри ґрунтується на працях українських і зарубіжних учених, які розкривають різні аспекти цього багатовимірного явища. Українські науковці Н. Губа [5], О. Кожем'якіна [6], Д. Лисенко [11], Т. Стеценко [13] зосереджуються на теоретико-методологічних питаннях міжособистісної довіри. У роботах О. Лашко [10], С. Ситнік [12] та О'Догерті [25] висвітлюється проблема формування довірчих стосунків між людьми.

Окрему групу становлять дослідження Н. Ву, З. Денг і Р. Еванс [34], які фокусуються на специфіці довіри клієнта до психолога. Питання довіри між лікарем і пацієнтом висвітлено в роботах таких авторів, як Н. Шевченко та М. Софілканич [16], К. Крот, І. Рудавська [23], Л. Конг, Й. Чен, Л. Ван [22], А. Роулф, Л. Кеш-Гібсон [28] та ін.

Попри наявність окремих напрацювань, питання довірчих взаємин у системі «психотерапевт – клієнт» висвітлене в науковій літературі порівняно мало, а дослідження цього феномена представлені лише поодинокими роботами таких авторів, як Т. Прусинські [27], А. Срівастава та співавт. [30], А. Стефана та співавт. [31], що підсилює актуальність подальшого теоретичного аналізу й емпіричного вивчення.

Метою статті є висвітлення результатів аналізу проблеми міжособистісної довіри в системі «психотерапевт – клієнт».

Матеріали та методи

Відповідно до поставленої мети в роботі застосовано загальнонаукові методи теоретичного аналізу. Зокрема, використано аналіз наукових джерел для вивчення сучасних концепцій довіри й особливостей психотерапевтичної взаємодії; метод синтезу, систематизації та узагальнення – для формування цілісного уявлення про роль довіри в терапевтичних відносинах та визначення її ключових характеристик, чинників і функцій у контексті психотерапевтичної взаємодії.

Результати

Людська взаємодія неможлива без спілкування, а його ефективність безпосередньо залежить від рівня довіри між учасниками. Саме довіра забезпечує відкритість, знижує психо-

логічні бар'єри та створює умови для формування позитивних міжособистісних відносин, полегшуючи адаптацію людини в соціальному середовищі [15].

А. Селігман розглядає міжособистісну довіру як механізм, що зменшує невизначеність і ризику у взаємодії між людьми, які не можуть повністю передбачити наміри одне одного. На його думку, довіра виникає саме в особистій площині спілкування та слугує основою для близьких стосунків. Порівнюючи довіру з упевненістю чи вірою, дослідник підкреслює, що вона формується в умовах непередбачуваності поведінки іншої людини, коли індивід свідомо приймає власну вразливість, спираючись лише на очікування щодо партнера [29].

Виникнення міжособистісної довіри ґрунтується на взаємності та відповідності ставлення між партнерами взаємодії. Б. Лано наголошує, що ключовою передумовою довіри є впевненість у тому, що інша людина не зловживатиме нею, а це залежить від досвіду взаємодії та рівня поінформованості [24]. Отже, довіра робить соціальні контакти більш передбачуваними та стабільними, сприяє відчуттю спільності й покращує співпрацю між людьми.

З позиції В. Свєпа, міжособистісна довіра охоплює надійність, емоційну взаємодію та загальний рівень довіри [32]. Його дослідження демонструють як ситуативний, так і стійкий характер довіри, розкриваючи багатовимірність цього явища.

Аналізуючи міжособистісну довіру, зазначає С. Шевченко [18], потрібно враховувати соціальний контекст, у якому вона формується. Ситуація має сприйматися як невизначена та ризикована, а партнер – як значимий учасник взаємодії. При цьому предмет довіри повинен бути важливим для того, хто довіряє.

К. Паркс і Л. Гулберт довели, що рівень міжособистісної довіри впливає на реагування людини в умовах небезпеки [26]. За їхніми результатами, у загрозованих ситуаціях люди з високою довірою частіше налаштовані на співпрацю, тоді як особи з низьким рівнем довіри проявляють меншу готовність до взаємодії. У безпечних умовах ці відмінності майже зникають і обидві групи співпрацюють однаково.

Міжособистісна довіра як психологічний стан формується під впливом комплексу чинників: особистих інтересів і переконань, емоційних реакцій, індивідуального та навіть спадкового досвіду, а також адаптивних можливостей і рівня інтелектуального розвитку. Вона виникає тоді, коли людина вірить, що події та взаємодії узгоджуються з її цінностями, що значною мірою зумовлено її соціальним становищем у суспільстві [4; 5; 7].

Дослідники Г. Джонс і Дж. Джордж [21] виокремили кілька ключових характеристик міжособистісної довіри: доброзичливе, позитивне ставлення партнерів одне до одного; наявність успішного спільного досвіду взаємодії; відчуття впевненості в цінностях та надійності іншої людини, що є центральною умовою формування довіри.

Р. Борум виділяє два чинники міжособистісної довіри: когнітивні (пов'язані з роздумами та переконаннями) і афективні (пов'язані з почуттями) [19]. На початковій стадії довіра формується через оцінку користі та ризиків, тоді як у тривалих взаєминах переважає емоційний аспект, заснований на досвіді спілкування та близькості з партнером. Таким чином, когнітивна й афективна довіра розглядаються як етапи розвитку міжособистісної довіри, а не лише її складові.

У науковій літературі міжособистісна довіра зазвичай розглядається як комплексний феномен із трьох аспектів: поведінкового, когнітивного й афективного. Поведінкова довіра пов'язана з ризиком невігідних дій іншої особи. Когнітивна потребує поінформованості та мотивації до співпраці, а за нестачі інформації переважає афективна довіра, що проявляється як нормативна згода [3; 6; 9; 10; 11; 13].

Структурні складові міжособистісної довіри визначають особливості взаємин та їхній розвиток. Т. Супрунець виділяє три компоненти: когнітивний – знання про себе, інших і норми поведінки для прогнозування наслідків; емоційний – відчуття безпеки й оцінка власних можливостей; поведінковий – вибір конкретної стратегії дій на основі порівняння знань і оцінки власних перспектив [14].

Аналізуючи зміст поведінкового компонента довіри, С. Роуз-Акерман виділяє два її типи: односторонню та реципрокную (взаємну). Одностороння довіра формується до конкретної особи в певній ситуації і не потребує одночасної надійності обох учасників. Взаємна довіра виникає, коли обидві сторони демонструють і довіру, і надійність, передбачаючи обмін зворотним зв'язком, тоді як одностороння цього не потребує [5; 20].

Б. Лано, досліджуючи афективний компонент довіри, включає до його змісту ставлення до партнера та відчуття зв'язку з ним через спільні цілі, цінності чи норми. Автор підкреслює, що довіра робить людину вразливою, оскільки вона сприймає іншого як партнера зі спільними цілями або цінностями. Це дає змогу приймати ризики, спираючись на переконання, що дії партнера відповідають загальноприйнятим правилам [24].

Відповідно до концепції «радіуса довіри» Н. Василець, кожна особа має власне коло довірчих відносин, що охоплює людей із різними соціально-рольовими статусами [3]. Ієрархія цих кіл показує, що від близького оточення довіра поступово розширюється до більш віддалених осіб. Людина з малим радіусом довіри схильна довіряти обмеженому колу людей, тоді як особа з великим радіусом – ширше, включно з різними соціальними групами.

Українська дослідниця О. Крюкова виділяє такі типи міжособистісної довіри [8]:

- 1) на основі знання – довіра виникає через розуміння та знання одне про одного;
- 2) на основі тотожності – люди сприймають одне одного як схожих, що сприяє взаєморозумінню;
- 3) на основі розрахунку – довіра формується через вигоду або оцінку ризику.

Е. Усланер, характеризуючи міжособистісну довіру як ставлення у взаємодії, виділяє чотири її типи. Моральна довіра визначає, кому слід довіряти. Генералізована довіра стосується ставлення до незнайомих на рівні з тими, хто подібний до нас, ґрунтується на спільних цінностях. Стратегічна довіра базується на знаннях і передбачає ризик, є крихкою та обмежується особами, яких людина особисто знає. Спеціалізована довіра спрямована на конкретних людей і конкретні ситуації, забезпечує співпрацю у вузькому колі [33].

На міжособистісному рівні довіра регулює відносини між людьми, сприяє самопізнанню, психологічній розрядці та поглибленню взаєморозуміння. Вона активізує комунікацію, знижує ризики та мобілізує учасників взаємодії. Головною функцією міжособистісної довіри є можливість обміну значущими думками й почуттями з партнером на основі взаємної довіри [10]. Серед її функцій виділяють: психологічне розвантаження, зворотний зв'язок у процесі самопізнання, а також психологічне зближення та поглиблення взаємовідносин. У суспільстві довіра стимулює співробітництво, взаємодопомогу й участь, сприяючи інтеграції груп і спільнот. Вона виконує інтегруючу, комунікативну, інтерактивну та перцептивну функції, зменшуючи складність соціальних відносин, підвищуючи адаптивність і розширюючи можливості особистості [6].

Отже, міжособистісна довіра виникає в умовах невизначеності та різноманіття можливих виборів, коли дії іншої особи передбачити неможливо. Вона передбачає вразливість того, хто довіряє через свободу вибору партнера, що створює потенційний ризик обману. Довіра трансформує невизначеність у ризик, оскільки наслідки дій іншої сторони можуть вплинути на її збереження, при цьому контроль над поведінкою партнера обмежений. Такі умови формують специфічний клас ризикових ситуацій, де оцінка надійності та потенційного маніпулювання залежить від поведінки іншої особи.

Розглянуті загальні характеристики міжособистісної довіри набувають особливого значення в професійних контекстах, де відносини ґрунтуються на психологічній взаємодії та емоційній відкритості. Однією з таких сфер є терапевтична практика, де міжособистісна довіра стає ключовим чинником ефективності процесу. У системі «психотерапевт – клієнт» довіра визначає готовність клієнта відкриватися, ділитися переживаннями й емоціями, а також приймати рекомендації фахівця, що безпосередньо впливає на результат терапії, тому

подальший аналіз проблеми міжособистісної довіри доцільно проводити саме в контексті терапевтичних взаємин, з урахуванням їхніх специфічних психологічних, етичних та емоційних аспектів.

На думку Н. Шевченко й О. Чепішко [17], професійна діяльність психолога-практика і психотерапевта має низку принципових особливостей, що зумовлюють її складність та унікальність. Сфера «людина – людина» передбачає неминуче занурення фахівця в психодуховний простір іншої особистості, що робить цю діяльність особливо чутливою, делікатною та складно прогнозованою. Психолог виступає не лише професійним виконавцем певних процедур, а й повноправним учасником взаємодії суб'єктного типу, яка не зводиться до простих суб'єкт-об'єктних стосунків і не піддається жорсткій регламентації.

У багатьох професіях ефективність роботи значною мірою залежить від технологічної підготовленості спеціаліста. На відміну від цього, результативність психологічної допомоги лише частково визначається рівнем володіння методиками, техніками чи технологічними інструментами. Провідну роль в успішності психологічної та психотерапевтичної практики відіграє особистісна готовність фахівця, ступінь сформованості його професійної самосвідомості, а також здатність до рефлексії та глибокого розуміння внутрішнього світу клієнта. Саме ці компоненти є ключовою умовою створення терапевтичного простору, де можливі довіра, зміни та психологічне зростання.

Усе це, зазначають науковці [17], висуває до психолога високі вимоги щодо професійної майстерності. Фахівець має бути здатним у межах обмеженого часу гнучко та творчо організовувати процес психологічної роботи: отримувати релевантну інформацію, збирати анамnestичні дані, встановлювати точний психологічний діагноз, добирати й адаптувати методики відповідно до потреб клієнта. Не менш важливими є навички оцінювання динаміки психоемоційного стану людини, зміни її світосприйняття, а також уміння коригувати власні професійні дії з урахуванням етичних норм і логіки психотерапевтичного процесу.

Отже, специфіка діяльності психолога-практика та психотерапевта полягає у поєднанні професійної компетентності з високим рівнем особистісної зрілості та відповідальності. Ця діяльність потребує постійного творчого пошуку, етичної чутливості та здатності до глибокого міжособистісного контакту, що забезпечує ефективність психологічної допомоги та стійкі позитивні зміни у стані й поведінці клієнта.

У психотерапевтичній практиці, на відміну від традиційної медичної моделі, взаємодія між фахівцем і клієнтом вибудовується за принципом суб'єкт-суб'єктних стосунків, що передбачає значно вищий рівень особистісної включеності та взаємної відповідальності. Якщо в медицині ідентифікація лікаря та пацієнта здійснюється передусім у контексті професійної експертизи, то в психотерапії взаємодія ґрунтується на співучасті в дослідженні внутрішнього досвіду клієнта [1; 2]. Як підкреслює Г. Йонтеф, терапевтичні стосунки формують особливий простір зустрічі, де обидві сторони є активними учасниками процесу змін. Рефлексивність терапевта та клієнта, здатність критично осмислювати власні переживання й поведінку, стає необхідною умовою конструктивної співпраці, у якій вплив здійснюється через усвідомлений вибір, емпатійне налаштування та довіру [35].

Міжособистісна довіра виступає базовою психологічною передумовою терапевтичного процесу. Вона визначає готовність клієнта відкриватися, визнавати власні переживання та брати участь у потенційно ризикованому саморозкритті, що є ключовими умовами ефективної психотерапевтичної роботи. Довіра також впливає на формування особистісної та соціальної ідентичності клієнта, сприяючи переосмисленню досвіду й інтеграції нових смислів. Саме автентичний контакт створює умови для збирання порушених гештальтів і відновлення цілісності переживання. Терапевт сприймається клієнтом як надійний, послідовний і стабільний партнер, здатний утримувати безпечний простір для дослідження емоцій і поведінкових патернів [31; 34].

Установлення довірчої взаємодії зумовлюється низкою чинників: значущістю інформації, яку клієнт готовий розкривати про себе; відчуттям психологічної безпеки; якістю емпатійного контакту. Справжній терапевтичний контакт передбачає відкритість і щирість без маскуванню, що дає змогу клієнту ризикувати новими формами поведінки. Довірливі стосунки проявляються у відсутності маніпулятивного впливу, переконаності, що особисті дані не будуть використані проти клієнта, а також у здатності терапевта глибоко сприймати внутрішній світ іншої людини. У разі недостатнього рівня довіри терапевтичний процес може стати формальним або конфронтаційним, що значно знижує ймовірність конструктивних змін [27; 30].

У гештальт-терапії феномен довіри набуває особливої значущості, оскільки вона виступає умовою автентичної зустрічі «тут і тепер». Терапевтичні стосунки є центральним механізмом змін: саме вони, а не техніки, становлять ядро терапевтичної роботи. Довіра дає змогу клієнту досліджувати перервані гештальти, експериментувати з новою поведінкою та отримувати досвід підтримки в безпечному середовищі. У цьому сенсі взаємодія «терапевт – клієнт» слугує моделлю здорових міжособистісних стосунків, яку клієнт згодом може перенести у власне життя [31; 35].

Отже, комунікація в психотерапії є значно ширшим процесом, ніж простий обмін інформацією. Вона передбачає спільне конструювання досвіду, формування нових знань та інтеграцію смислів, що сприяє розвитку ідентичності клієнта. Довіра задає контекст, у якому проявляється професійна компетентність терапевта та здатність клієнта брати відповідальність за власні зміни. У цьому полягає сутність психологічної моделі психотерапевтичної взаємодії: вона ґрунтується на партнерстві, автономності, рефлексивності й орієнтації на зростання.

Висновки

У статті представлено результати аналізу проблеми міжособистісної довіри в системі «психотерапевт – клієнт». Міжособистісна довіра є ключовим психологічним механізмом, що забезпечує якісну взаємодію між людьми та сприяє формуванню відкритості, зниженню психологічних бар'єрів і підтримці адаптації в соціальному середовищі. Водночас недовіра виконує захисну функцію, уберігаючи людину від небажаного впливу та маніпуляцій. Довіра формується під впливом комплексу чинників – від індивідуального досвіду й емоційних реакцій до інтелектуальних і адаптивних можливостей особистості – і проявляється на поведінковому, когнітивному й емоційному рівнях. У професійній сфері психотерапії міжособистісна довіра набуває особливої ваги, оскільки безпосередньо визначає ефективність терапевтичного процесу. У системі «психотерапевт – клієнт» вона забезпечує готовність клієнта до саморозкриття, прийняття підтримки та дослідження власних переживань. Терапевт виступає фігурою стабільності та безпеки, здатною утримувати простір для глибоких емоційних процесів і формування нових смислів. У гештальт-терапії довіра є передумовою автентичного контакту «тут і тепер» і центральним механізмом особистісних змін. Довірлива взаємодія в терапії слугує моделлю здорових міжособистісних стосунків, які клієнт може інтегрувати у власне повсякденне життя.

Перспективним розвитком наукової проблематики вважаємо подальше поглиблення досліджень чинників формування міжособистісної довіри в терапевтичних стосунках, а також вивчення динаміки довіри на різних етапах психотерапевтичного процесу.

Література:

1. Бондаренко Н. П. Особистісна детермінація впевненості у собі психолога-початківця в контексті психологічного консультування *Психологічні перспективи*. 2024. Вип. 44. С. 23–37. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2024-44-bonD>.
2. Бондаренко Н. П. Супервізія як інструмент розвитку рефлексивності майбутнього психолога. *Габітус*. 2024. Вип. 65. С. 127–133. <https://doi.org/10.32782/2663-5208>.

3. Василець Н. М. Соціально-психологічні чинники довіри громадян до працівників органів внутрішніх справ України : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Київ, 2016. 523 с.
4. Вірна Ж. П. Довіра до організації: психологічні індикатори стресостійкості і задоволеності працею фахівців. *Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості* : монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. С. 247–270.
5. Губа Н. О. Міжособистісна довіра: сутність, види та функції. *Слобожанський науковий вісник*. Серія: Психологія. 2024. № 1. С. 33–37. <https://doi.org/10.32782/psyspu/2024.1.6>.
6. Кожем'якіна О. М. Довіра як ціннісна основа соціальної взаємодії : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03. Київ, 2020. 472 с.
7. Кравців В. В., Тавровецька Н. І. Теоретична модель розвитку міжособистісної довіри. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2024. Вип. 1. С. 10–17. <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2024-1-2>.
8. Крюкова О. В. Дослідження довіри до людей і соціальної толерантності як складових соціального розвитку особистості у ранній юності. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 23. С. 308–322.
9. Кузьмич О. П. Дослідження розвитку довіри в юнацькому віці: теоретичний базис. *Історія становлення та сучасного розвитку педагогіки та психології* : колективна монографія. Рига, Латвія : Балтія, 2022. С. 293–321. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-245-6-13>.
10. Лашко О. В. Психологічні чинники розвитку довіри до викладача у студентів технічного університету : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2021. 291 с.
11. Лисенко Д. П. Психологічні особливості формування довіри в міжособистісних відносинах. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 135–139.
12. Ситнік С. В., Пивоварчик І. М. Довіра до людей та її прояв у міжособистісній взаємодії. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 5. С. 59–65. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.5.9>.
13. Стеценко Т.О. Довіра як соціальний ресурс: від теоретичної концептуалізації до пошуку механізмів практичного управління. *Грані* : науково-теоретичний альманах. Дніпро, 2018. Т. 21. № 7. С. 44–52.
14. Супрунець Т. А. Особливості формування і функціонування довіри та недовіри: мисленнєвий аспект. *Український соціум*. 2015. № 3 (54). С. 48–55.
15. Чуйко Г. В., Чаплак Я. В. Міжособистісна довіра як передумова партнерських стосунків між людьми. *Психологічний часопис*. 2020. № 1. Вип. 6. С. 29–39. <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.1>.
16. Шевченко Н., Софілканич М. Особливості прояву довіри та психологічних умов її розвитку в системі «лікар – пацієнт». *Проблеми сучасної психології*. 2024. № 64. С. 250–269. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2024-64.250-269>.
17. Шевченко Н. Ф., Чепішко О. І. Професійна свідомість практикуючих психологів-початківців: специфіка розвитку. *Journal of Psychology Research*. 2019. № 25 (8). С. 97–105. <https://doi.org/10.15421/102512>.
18. Шевченко С. В. Психологічні особливості розвитку довіри до себе у майбутніх психологів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2018. 24 с.
19. Borum R. The science of interpersonal trust. Mental health, law & policy faculty publications, 2010. 574 p. URL: http://scholarcommons.usf.edu/mhlp_facpub/574.
20. Dwyer N., Marsh S. Self-trust, Self-efficacy and Digital Learning. *IFIP Advances in Information and Communication Technology*. 2017. № 505. P. 110–115. https://doi.org/10.1007/978-3-319-59171-1_9.
21. Jones G., George J. The evolution of trust and cooperation: Implications for teamwork and tacit knowledge. URL: <http://wehner.tamu.edu/mgmt.www/faculty/Gareth-R-Jones/research/thirdtrust.5.html>.
22. Kong, L., Chen, Y., Wang, L., et al. Effect of Perspective-Taking on Trust Between Doctors and Patients: A Randomized Controlled Trial. *J. Clin. Psychol. Med. Settings*. 2023. No. 30. P. 708–715. <https://doi.org/10.1007/s10880-022-09935-z>.
23. Krot K., Rudawska I. The Role of Trust in Doctor-Patient Relationship: Qualitative Evaluation of Online Feedback from Polish Patients. *Economics & Sociology*. 2016. No. 9. P. 76–88. <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2016/9-3/7>.
24. Lahno B. Three aspects of interpersonal trust. *Analyse & Kritik*. 2004. No. 26. P. 30–47. <https://doi.org/10.1515/auk-2004-0102>.
25. O'Doherty K. C. Trust, trustworthiness, and relationships: ontological reflections on public trust in science. *Journal of Responsible Innovation*. 2023. Vol. 10 (1). <https://doi.org/10.1080/23299460.2022.2091311>.
26. Parks C. D., Hulbert L. G. High and Low Trustee's Responses to Fear in a Pay of Matrix. *J. Of Conflict Resolution*. 1995. Vol. 39 (4).

27. Prusiński T. The Strength of Alliance in Individual Psychotherapy and Patient's Wellbeing: The Relationships of the Therapeutic Alliance to Psychological Wellbeing, Satisfaction With Life and Flourishing in Adult Patients Attending Individual Psychotherapy. *Frontiers in Psychiatry*. 2022. Vol. 13. P. 1–14. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2022.827321>.
28. Rolfe A., Cash-Gibson L., Car J, Sheikh A., McKinstry B. Interventions for improving patients' trust in doctors and groups of doctors. *Cochrane Database Syst Rev*. 2014. No. 3. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD004134.pub3>.
29. Seligman A. Trust and Civil Society . Trust and Civil Society / Eds. F. Tonkiss, A. Passey, N. Fenton, L. C. Hems. London, 2000. P. 12–30.
30. Srivastava A., Shaik Z. H., Chakraborty T., Akhtar M. S. Trust Modeling in Counseling Conversations: A Benchmark Study. arXiv preprint arXiv:2501.03064, 2025. URL: <https://arxiv.org/abs/2501.03064>.
31. Stefana A., Fusar-Poli P., Vieta E., Youngstrom E. A. Patients' perspective on the therapeutic relationship and session quality: the central role of alliance. *Frontiers in Psychology*. 2024. Vol. 15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1367516>.
32. Swap W. C. Measurement of Specific Interpersonal Trust: Construction and Validation of a Scale to Assess Trust in a Specific Other, *J. of Personality and Social Psychology*. 1982. Vol. 43 (6).
33. Uslaner E. M. Trust as a moral value. *The Handbook of Social Capital* / Ed. D. Castiglione, J. W. Van Deth, G. Wolleb. Oxford University Press, 2008. P. 101–121.
34. Wu H., Deng Z., Evans R. Building patients' trust in psychologists in online mental health communities. *Data Science and Management*. 2022. Vol. 5. P. 21–27. <https://doi.org/10.1016/j.dsm.2022.03.001>.
35. Yontef G. M. Awareness, Dialogue & Process: Essays on Gestalt Therapy. Highland, NY : Gestalt Journal Press, 1993.

Отримано: 25.11.2025

Рекомендовано: 17.12.2025

Опубліковано: 31.12.2025